

NAŠE POSTAVENIE V ŠTÁTE

V jednej krajine nemusí nevyhnutne žiť len jeden národ toho istého pôvodu. Poznáme krajiny, v ktorých sa darí národu jedného pôvodu, ale aj také, kde sa rozvíja, kvitne a napreduje mnoho národov s rozličnými koreňmi. Vo všeobecnosti síce vznikajú štáty tak, že sa spoločnosť rozvinie prostredníctvom jedného národa, lebo jeho príslušníci sú si najbližší, spojení zvykmi, takže ľahko vstupujú aj do užšieho a vyššieho zväzku. No len málokedy sa tento stav aj uchová a spájaním sa viacnárrodných panovníkov, a z toho vyplývajúcimi dôsledkami: vojnami, podmanením si území, sa do jedného celku dostáva aj viac národov. Starogrécke obce ešte fungovali ako jednonárodné, no už rímska spoločnosť spojila veľké množstvo národov a aj v súčasných štátoch zvyčajne žije viac národov s rôznymi jazykmi, tvoriacich jeden občiansky celok a znášajúcich spoločný osud. Vidíme to v Anglicku, vo Francúzsku, v Belgicku, vo Švajčiarsku, v Rusku i v našej uhorskej vlasti.

Rovnako, ako základným znakom štátu nie je národ s jedným jazykom, aj národy s tými istými koreňmi sa rozpadajú na viac štátov či krajín. Príčinou býva prílišná veľkosť národa, vnútorné odstredivé tendencie a z nich plynúce rôznorodé zvyky, tradície či história. Tým sa vytvorí viac štátov, ako vidíme napríklad u Nemcov, ktorí žijú vo viacerých krajinách, tak isto u Talianov a súčasne aj u Slovanov, ktorí už od stredoveku žili a dodnes žijú vo viacerých štátoch. Na uvedených príkladoch vidno, že na zachovanie štátu nie je nevyhnutne potrebné, aby ho obýval jeden národ, a že základným spojivom nie je jednotný jazyk.

Aké sú teda základy a putá, ktorými jednotlivé štáty zrastajú v jeden celok a vytvárajú pevnú jednotu? Môžu mať rôzny charakter: jednak sú čisto prirodzené: územie a na ňom vyznačené hranice štátu, a tie zase na úplne prírodnom základe – rieky, moria, hory, alebo aj bez prírodného

základu, vytýčené celkom slobodne, jednak prirodzene duchovné: jazyk, zvyky a tradície národa, teda všetko to, čo sa označuje ako národná identita, a jednak čisto duchovné: náboženstvo, právo, občianske a politické pravidlá, podľa stupňa vzdelanosti národa viac či menej dokonalé. Je teda očividné, že základy a väzby, ktoré vytvárajú štát, sú rôzne a iba jeden z nich nestačí. Na to, aby sa jednota zavrášila a upevnila, sú potrebné všetky.

Presne vymedzené hranice sú pre štát nevyhnutne potrebné. Rovnako, ako rodina potrebuje sídlo, aj národ potrebuje zem, ktorá ho živí, medze, kam siaha jeho právomoc, v rámci ktorých sa môže slobodne rozvíjať a presadzovať svoju vôľu. Čím je národ samotný silnejší, čím väčší je stmelení spoločnou vôľou, tým väčší sa bude usilovať rozšíriť a zveladiť javisko svojho života, no čím je na druhej strane slabší, tým väčší sa javisko jeho života obmedzuje. Národ je vlastníkom svojej zeme, ktorá predstavuje pole jeho pôsobnosti, je však len jedným z vlastníkov medzi okolitými vlastníkmi, a ak si chce vlastníctvo a pole pôsobnosti udržať a neprísť oň, nevyhnutne musí dávať pozor, aby sa jeho hranice presne vyznačili a dodržiavali. Každý, kto mu na toto vlastníctvo siaha a obmedzuje hranice jeho činnosti, uráža celý národ a vyhlasuje mu vojnu. Takto sa nedávno chystala vojna pre hranice medzi americkými obcami a Anglickom, a len skutočne slabý a podlý národ by dovolil, aby mu z hraníc odkrajovali a neustále ich posúvali do jeho vnútrozemia. No aj keď presné vymedzenie hraníc nevyhnutne patrí k jednote krajiny, ide len o vonkajší znak národa, nie o dôvod jeho vzniku, ide len o dôsledok pevnejšej a hlbšej vnútornej jednoty. Aj pri územnej celistvosti sa môžu v samotnom národe vyskytnúť rôzne rozpory a napätia, ktoré, ak sa nedajú odstrániť inými prostriedkami, rozhodne sa nevyrovnajú samotnou celistvosťou hraníc, národ teda k vytvoreniu vnútornej jednoty potrebuje vyššie a pevnejšie väzby.

Uviedli sme, že obce pôvodne vzniknú v lone národa s jedným

jazykom. Ľudia používajúci ten istý jazyk sú si vždy najbližší, najlepšie si rozumejú, kvôli blízkosti sa zvyčajne zhodujú aj zvykmi a tradíciami, a aj uzatvárajú pevnejšie zväzky. Jeden jazyk teda stojí pri zrode samotných obcí, povedali sme však, že do tej istej obce neskôr vstupujú aj viacjazyčné národy a aj tie sa podieľajú na vzniku štátneho celku. Nebudeme tajiť, že tí obyvatelia, ktorí si najlepšie rozumejú v jednom jazyku, sú si najbližší, ale jazyk ako taký sa môže stať pevným spojivom národa v ranom štádiu rozvoja, ktorý sa ešte nepozdvihol na vyššiu duchovnú úroveň, pretože samotná reč je zväzkom ešte len duchovne-prirodzeným, nezakladá sa na vyslovenej a uvedomenej vôli národa. Keď sa národ pozdvihne na vyššiu duchovnú úroveň, jazykovú jednotu považuje čoraz väčšmi za druhoradú, hoci mu je stále milá a drahá, keďže ju zdedil po predkoch, no vo veľkých a závažných otázkach sa stáva nepodstatnou.

Aj v rodine sa medzi bratmi, od narodenia na seba zvyknutými, strhnú roztržky a boje, len čo sa vyskytne problém v záležitostiach, ktoré sa ich bytostne týkajú a v ktorých sa nezhodnú, tým väčšmi môžu takéto rozpory a boje vzniknúť v celom národe, rozvetvenom, hoci aj spojenom jedným jazykom. Videli sme to v histórii všade tam, kde sa rozhodovalo o vyšších záležitostiach, vyvolávajúcích nezhody: vyskytovali sa medzi gréckymi obcami navonok i v ich vnútri, napríklad v Aténach medzi aristokratickou a demokratickou stranou, v takzvaných meštianskych vojnách v Ríme, kde sa vlády domáhali jednotlivci, čo za sebou strhli tisíce ľudí, videli sme to v nemeckej ríši medzi rytierstvom a meštianstvom, vo Francúzsku medzi zemianstvom, meštianstvom a ľudom, atď. Všetky tieto príklady dostatočne svedčia o tom, že samotný jednotný jazyk nie je schopný udržať národ v celistvej a ničím nenarušenej jednote a ochrániť ho pred rozpormi a bojmi. Národy túžia aj po vyššom dobre, snažia sa uspokojiť aj vyššie záujmy, a keď tým nevyhovejú, na svoju prirodzenú jednotu zabudnú a odsunú ju nabok. Ich vyššie záujmy sa zvyčajne týkajú ich duchovnej

stránky, s ktorou však často býva spojený aj materiálny blahobyt.

Vyšší zväzok v štáte sa teda rodí z vedomej vôle, ide o spojenie, ktoré si vytvára samotná vôľa, inými slovami, ľudí v jednej vlasti najmocnejšie spája náboženstvo, občiansky a politický systém, právo a vláda. V tomto zmysle sa systém hlboko dotýka každého jednotlivca rovnako ako spoločnosti a jej materiálneho blahobytu. A to preto, že každý jednotlivec je na tomto systéme nekonečne závislý, spája sa s ním jeho šťastie či nešťastie, čím dokonalejší ten systém je, tým väčšmi budú obyvatelia, alebo radšej občania oddaní svojej vlasti a tým väčšmi sa budú cítiť jej súčasťou. Práve tieto záujmy štátmi oddávna najväčšmi hýbali: keď boli národy v tejto veci spokojné, v krajine vládol pokoj, no len čo ich niečo urazilo, vznikali ruvačky, trenice, vzbury a boje. Ak sa v tomto ohľade národy necítili utlačené, môžu byť spokojné až do tej miery, že keby sa aj vyskytla nejaká krivda či obmedzenie, prijmú ju ľahšie a vďaka dlhodobému návyku na pokojný život sa nebúria. Súčasný vývoj všeobecne smeruje práve do tohto bodu: národy je potrebné uspokojiť čo najväčšmi, t. j. priznať im právo slobodného svedomia a presvedčenia, všetkým zabezpečiť prístup k právu, t. j. každému jednotlivcovi zaručiť osobnú bezpečnosť i bezpečnosť majetku a všetkého, čo vlastní, umožniť mu bezprostrednú alebo sprostredkovanú účasť na verejných záležitostiach. Čím ďalej v týchto právach štáty zašli, čím väčšmi jednotlivcov uspokojili, tým dokonalejší štát vytvorili, ale tým zároveň dosiahli, že sa občanom stal milším, váženejším a obľúbenejším. Čím väčšmi toto národ cíti, čím lepšie má vo vlastnej krajine postavenie, tým väčšmi má jej usporiadanie rád, tým vyššie si ho cení a je aj ochotný čo najviac preň urobiť. Takéto zmýšľanie, t. j. oddanosť systému a usporiadaniu štátu, sa nazýva vlastenectvo či patriotizmus. Ak ten naplní všetkých obyvateľov krajiny, tá je potom silná vo vnútri a pevná aj navonok. Príklad nepotrebujeme hľadať v histórii, na každom kroku je ich dost'. Kto by nepoznal činy Grékov, Rimanov, Francúzov, ktoré sa zrodili

z tohto ducha? Zbytočné je však dovolávať sa vlastenectva, patriotizmu u tých, čo dobro usporiadania štátu necítia, ktorým sa výdobytky blahobytu odopierajú, ktorí vo svojej vlasti v skutočnosti nič vlastné nemajú a len ich využívajú ako nástroj na dosiahnutie blahobytu iných. Hoci títo ľudia v krajine naozaj žijú, t. j. jej zem obývajú, predsa len vlasť nemajú, pretože skutočne nič, či už z materiálnej alebo duchovnej stránky, nemôžu nazvať svojím. Ak chce teda niekto rozširovať patriotizmus a naplniť občanov štátu pocitom vlastenectva, t. j. premeniť ich na oddaných systému a zriadeniu krajiny, vláde, musí im poskytnúť prístup ku všetkým inštitúciám, ktoré sa najhlbšie dotýkajú duchovného i materiálneho blahobytu každého jednotlivca. Vlasť neleží len na zemi, ale spočíva aj v duchu: starí presbyteriáni sa vystáhovali zo Škótska do ďalekých končín a divokých krajov Severnej Ameriky, lebo pomery v Anglicku, v akých žili, nemohli považovať za svoju vlasť, a tak to urobili tisícky iných, ktorí hľadali vlasť na inej zemi, než bývali predtým.

Čím je však usporiadanie štátu menej dokonalé a namiesto skutočnej a potrebnej jednoty je obyvateľstvo roztratené a rozdrobené, tým väčšmi sa objavujú snahy nahradiť či zriadiť túto jednotu iným spôsobom. A keďže za takého stavu vôbec nie je možné do života zaviesť skutočnú jednotu, namiesto nej sa pretláča jednotvárnosť, uniformita, a to často aj násilu. V takýchto krajinách teda vystupuje despocia, t. j. vláda násilia a moci, ktorá neberie ohľad na nič, všetkým obyvateľom vnucuje to isté a snaží sa ich, po slovensky povedané, naraziť na jedno kopyto. Tento spôsob, najmä ak mu chýbajú akékoľvek šľachetnejšie motívy, však nedokáže nastoliť skutočnú jednotu, dokonca ani dlhotrvajúcu jednotvárnosť. Všetko, čo sa malo spojiť a zjednotiť násilu, sa po oslabení centrálnej sily rozkolíše a pri prvej novej príležitosti rozpadne. Tak sa rozpadla Rímska ríša, len čo ruka vládcov sveta ochabla alebo sa dala viesť cudzími prétormi, rovnako sa rozsypali mnohé staroveké civilizácie, napr. Perzská ríša, kalifáty i Franská

ríša. Centrálna moc nedokáže ku štátu pripútať mysle a duše jednotlivcov, keď sa k nej nepripútajú sami z vlastnej vôle. Zavedením jednotvárnosti namiesto skutočnej jednoty je aj snaha zjednotiť národy rôzneho pôvodu do jednej národnosti: formou jedného spoločného jazyka. Ako sme už povedali a dokázali, pravé zjednotenie nespočíva v jednej reči či jednojazyčnosti, ale v dobrej správe krajiny, jazyk a národné povedomie sami osebe nevyvolávajú konkrétne činy a udalosti, predstavujú len prostriedky, ktorými si národy navzájom porozumejú a ktorými sa zblížujú. Takéto snahy sa ani nikdy nepodarili a namiesto jednoty, ktorú chceli dosiahnuť, zasiali semeno sváru a rozhorčenia, ktoré pri prvej príležitosti vyklíčilo a spôsobilo veľa zlého. Hoci reč nie je najvyššou národnou hodnotou, predsa však z hľadiska osobitosti a charakteristiky predstavuje jeho najdôležitejšiu a najrozhodujúcejšiu vlastnosť, navyše sväté dedičstvo po predkoch, a ak niekto útočí na ňu, útočí na národné vlastníctvo nie najvyššie, ale najvlastnejšie. Čím je štát na vyššej, dokonalejšej úrovni, čím väčšmi mu vládne vzdelanosť, čím lepšie je usporiadaný, tým slobodnejšie dovolí národom v ňom sa pohybovať, tým menej im bude do tohto vlastníctva zasahovať, pretože vyššiu a dokonalejšiu jednotu občanov krajiny zavádza už spomínané správne usporiadanie.

Ako sme už spomenuli, aj v našej uhorskej krajine žije viac národov, medzi nimi i náš slovenský národ. Na tomto mieste nechceme rozoberať, ako sa náš národ dostal do tohto zväzku, či dobrovoľne alebo podmanením. V poslednom čase viaceré časopisy v našej krajine tvrdili síce, že v štáte nežije len jeden národ, ale tvrdili to v rozpore s pravým významom slova národ a v rozpore so skutočnosťou. Pod národom sa vždy rozumela a rozumie skupina ľudí prirodzene používajúcich jeden jazyk, a v tomto zmysle sme i my národom, nech už ide o akýkoľvek zväzok, a rovnako je národom každé spoločenstvo, ktoré sa môže týmto rozlišujúcim znakom pochváliť. V politickom zmysle sa však, pravda, od iných spoluobčanov

nijako nelíšime, pretože nemáme nič osobité: nemáme samostatné zákony, štátne ustanovizne, samostatnú vládu. Všetko máme spoločné s inými národmi nášho uhorského štátu, a preto sme uhorskí občania, Uhri. S ostatnými občanmi našej uhorskej vlasti sme teda spojení občianskym a politickým zväzkom, a keďže na ňom stojí aj jednota, a opravdivá jednota musí vytvoriť aj pevný zväzok národov v Uhorsku, tesná jednota sa dá dosiahnuť len týmto všeobecným putom a jeho neustálym zdokonaľovaním, naprávaním a následným utužovaním. Odkedy sme do tohto zväzku vstúpili, vždy sme pevne a verne stáli na strane tejto jednoty, ba stáli sme pri nej i v horších časoch, ak sa teda bude ustavične zdokonaľovať a aj nám prinášať lepšiu budúcnosť, tým pevnejšie pri nej zotrváme. Vyžaduje si to však neustále zlepšovanie občianskeho a politického systému, vyžaduje si to všeobecné uznanie osobných práv, to znamená záruky osobnej slobody, osobnej cti a osobného majetku, aby sa spravodlivosť dostala každému bez výnimky, vyžaduje si to, aby sa súdne konania urýchlili a nezáviseli od svojvoľnosti sudcov, aby boli všetci odmenení podľa toho, čo si zaslúžia, teda aby mali všetci bez ohľadu na vonkajšie okolnosti otvorenú cestu k štátnym titulom a úradom. Aby však všetky tieto podmienky nezostali len na papieri, ale aby sa v praktickom živote naplno uplatňovali, vyžaduje si to, aby sa zrušili nevhodné obmedzenia, teda aby sa zákonom zrušilo urbárske poddanstvo, rovnako je potrebné, aby sa rozšíril okruh tých, ktorí majú právo zasahovať do štátnych záležitostí, a to tiež spravodlivo bez ohľadu na pôvod či postavenie, lebo len ten, čo má na niečo vplyv, stráži si to a podľa svojej možnosti sa stará aj o jeho zdokonalenie. Vzhľadom na to by bolo spravodlivé, keby aj mestá dostali príslušné práva bezprostredne sa podieľať na štátnych záležitostiach a nebránilo sa im v tom, keby rovnaké právo dostal aj tzv. čestnejší stav, teda vzdelaní ľudia, ktorí sa z povahy svojho povolania starajú o vzdelávanie, a časom aj v súčasnosti už slobodný a odkúpený ľud, aby mohol svoje záležitosti zastávať sám. Toto všetko si

spomínaná jednota a jej upevnenie vyžaduje, a čím ďalej sa v menovaných právach zájde, tým väčšmi sa bude jednota posilňovať, tým väčšmi sa budú jednotlivé zložky spoločnosti zlievať a spájať. Len takto vznikne sám od seba silný vlastenecký duch či patriotizmus, t. j. oddanosť štátnym inštitúciám, oddanosť tej vlasti, ktorá človeka považuje za človeka a nielenže mu umožní rozvíjať sa, ale ho k tomu aj sama vedie. Potom už sa netreba báť, že sa takáto jednota rozpadne, všetky podozrenia sa rozplynú a zmiznú všetci strašiaci, ktorí spokojnosť obyvateľov doteraz rušili. K ľuďom sa treba správať ľudsky, človek je vždy človek, keď sa mu ľudskou rečou prihovoriš, ľudsky ti odpovie, len surovec a bezbožník na dobré slovo nedbá. A nielen k jednotlivcovi, aj k celým krajinám a národom sa treba stavať ľudsky. Ak k nim vlast' hovorí vlúdne, oni jej po synovsky odpovedajú a namiesto toho, aby siahali po zbraniach, pocítia k nej vďačnosť a lásku.

Na tomto by sme chceli založiť a upevniť našu jednotu. Každý súdny a nestranný človek chápe, že sme zvolili ten najvhodnejší spôsob, najlepšiu cestu, ktorá vedie k cieľu. Jednotu nehľadáme v jednotvárnosti a uniformite, ako niektorí iní, ale v duchu a v pravde. Takáto jednota, ktorá býva najpevnejšia a najvyššia, pretože spája ľudí v tom, čo im je najsvätejšie a najmilšie, si môže ponechať všetky vnútorné rozmanitosti a nielenže tým krajine neuškodí, ale rôznorodým pohybom podporí jej vývoj. Môžu v nej teda obstáť aj iné národnosti a jazyky, nešťastnú myšlienku niektorých horlivcov o jednej národnosti a jednom jazyku treba, samozrejme, zavrhnúť. Naše storočie sa vo všeobecnosti vyznačuje tým, že praje všetkým utlačeným, odsunutým a obchádzaným, v tomto storočí vychádzajú na svetlo sveta nielen utláčaní jednotlivci, ale aj celé národy, nad ktorými sa už história takmer zavrela. V tomto storočí sa znovu objavili donedávna ničení Gréci, synovia dávnych helénskych čias, objavili sa Valasi, v Belgicku Flámi, ba aj v Rusku ožívajú upadnuté fínske národy. V tomto storočí, prebúdžajúcom utláčaných, sa mocne pozbierali aj Maďari a aj Slováci sa

po dlhej dobe temna, ktorá sa nad nimi rozprestierala, vymanili zo zabudnutia, aby sa zohriali na slnku, osvecujúcim túto epochu. Obrodný pohyb sa rozšíril vo všetkých národoch, a kto ľudský, kto skutočne spravodlivý by mu chcel uprieť šlachetné úmysly, kto by sa odvážil prebúdzanie k ľudskosti odsúdiť či zatradiť? Len sebec, bezbožník a despota, čo sa nedokáže tešiť zo života, iba sa ako dravá zver nepriateľsky stavia ku všetkému, čo sa preberá k životu. Všade sa hýbe iskra, čo zapaluje ľudského ducha, všade vidíme túžbu po väčšej dokonalosti, po zošľachtení seba samého. Naše storočie bude tieto túžby napomáhať a podporovať aj napriek tým, čo neustále vyhľadávajú zádrapky či pretláčajú nepravosť, a skôr či neskôr nad nimi vynesie spravodlivý rozsudok. Potláčať dnes akýkoľvek ľudský rozvoj, snažiť sa zabrániť národom v ich sebauvedomení, je myšlienka hrozná a ukrutná už sama osebe a ten, kto sa proti takémuto ušľachtilemu vývoju prehreší, istotne neobíde bez trestu.

A čo iného je túžba národa po vlastnej identite než jeho sebauvedomenie ako jednej mravnej bytosti, snažiacej sa o vlastné zdokonalenie a väčší význam v očiach cudzích i svojich. Pokiaľ sa národ takto nepohne vpred, kým sa neuvedomí ako jeden mravný celok, dovedy zostane len masou bez vôle, s ktorou si síce iní mechanicky môžu robiť, čo sa im len páči, no nič vznešenejšie, nič ušľachtilejšie z nej nevytvoria. Márne sa budú usilovať akéhokoľvek jednotlivca pripraviť a zdokonaľiť bez toho, aby to sám chcel, a márne sa budú snažiť pohnúť a rozvíjať národ bez jeho vlastnej vôle. Ten pohyb spočíva v takzvanej túžbe po národnej identite, v nej sa prejavuje vôľa národa, že už sa chce niekam posunúť, že túži po lepšom živote, že cíti schopnosť niečo vykonať, že sa z dobrého teší a za zlé hanbí. A tak, ako môžeš jednotlivca pozdvihnúť len tým, že v ňom povzbudíš sebauvedenie, aj národ sa dá pozdvihnúť len vtedy, ak sa chce pozdvihnúť sám. Nadarmo budeš znášať dary niekomu, kto ich nevie a nemôže využiť, nadarmo sa obetuješ národu, ktorý tvoje dary nevie ani

ocenit', ani nechápe, načo mu sú. Národ bez vlastného uvedomenia, teda bez národnej identity, je len vôľa bez vôle, je stroj, ktorý musí uvádzať do pohybu niekto iný, a preto sa musí zabrániť brojeniu proti túžbe národa po identite či snahe túto identitu zničiť alebo podkopať. Obzrime sa na tie národy, ktoré už o svoju identitu prišli, uvidíme tu a tam rozptýlený stroj, ktorý sa napriek akejkol'vek túžbe a snahe nedá priviesť k ničomu vyššiemu a ušľachtilejšiemu, zo všetkého sa len vysmieva. Títo ľudia prestali dbať o seba a stali sa len tvormi, ktoré v živote nepoznajú nič vyššie než svoj osobný zisk. *Exempla sunt in promptu.** Ak sa niektorý národ chce dať znížiť na takúto duchapustú mašinu, ak sa chce dať takto roztrhať a rozobrať, stratil už aj poslednú iskru ľudskosti a túžby po zušľachtení, ale ak ešte o túto túžbu neprišiel, ale sa naopak zo všetkých síl domáha vlastnej mravnej osobnosti, bolo by hriechom prekážať mu v tom a nedbanlivosťou nepomáhať mu v tom. A ešte túto jeho snahu potláčať neznamená nič iné, len duchovné podmaňovanie. Keď si v predchádzajúcich stáročiach jeden národ podmaňoval druhý, zaberal mu majetok, zabíjal mužov, tisícky ľudí vláčil do zajatia, atď., ničil ho fyzicky. V dnešných časoch sa však toto hrubé podrobenie premenilo na podmanenie ducha, t.j. odoberanie duševného vlastníctva: reči, zvykov, celej identity, čím sa mu uberá povzbudenie pre to, aby sa z duchovného otroctva vymanil, t.j. aby túžil po ľudskej dôstojnosti, rovnej iným. Tento nový druh podmanenia nie je o nič lepší než ten predchádzajúci, ba je ešte horší a ukrutnejší, a kto sa ho dopustí, najviac sa prehreší proti čo len trochu prebudenejšiemu národu.

Ako sme povedali, i nás, zabudnutých Slovákov, naše storočie prebralo k životu. Stávali sa nám síce prekážky do cesty, a len čo sme trochu pohli rukou či nohou, niektorí kričali, že ideme zahubiť iných, no tieto neludské hlasy čoraz väčšmi tichli, duch storočia praje i nám, vlast' nám čoraz vlúdnejšiu tvár začína ukazovať, milostivá vláda podporuje i nás. Otvára sa

* Príklady máme poruke.

teda aj nám brána k životu, ak preň urobíme všetko, čo je v našich silách, ak len sami budeme chcieť žiť a svojmu životu posvätime všetko, čo jednotlivci obetovať môžu. Povedali a dokázali sme i to, že z nášho národného pohybu vlasti nič zlé nehrozí, že sa naša jednota zakladá na niečom celkom inom než na uniformite a na vynútenej násilnej premene, s čistým svedomím sa tak môžeme aj starať o spoločnú vlasť, aj prehlbovať vlastnú identitu. Kvôli zachovaniu štátnej jednoty, či skôr na uľahčenie úradovania v štátnych záležitostiach nech sa používa jeden jazyk, v ostatných oblastiach sa však bez akejkoľvek ujmy a slobodne môže rozvíjať naša národná identita, a oprávnene sa aj rozvíjať musí, a to v domácom prostredí, v cirkvi, školstve i spoločenských oblastiach, a nepochybne sa má uznať aj na tom poli, kde sa jednotlivec obracia na štát nie z moci svojho povolania, ale ako súkromná osoba. Úprimne a rozhodne teda žiadame, aby sa nikto nemiešal do našich vlastných národných záležitostí, aby sa v našich cirkvách slobodne a bez akejkoľvek prekážky hlásalo slovo božie vždy a všade v našej materinskej reči, aby sa v našich nižších školách vyučovalo v materinskej reči, rovnako vo všetkých vyšších školách, ktoré si udržiavame sami, a v ostatných vyšších školách aby sa náš jazyk a naša národná identita brala do úvahy aspoň v takej miere, aby sa ovládanie nášho jazyka považovalo za potrebné a ďalej sa vyučovalo. Žiadame aj, aby sa nám nekládli prekážky pri našich schôdkach, slávnostiach, v slobodnom spoločenskom živote a v prirodzených kontaktoch a aby sa prosby a žiadosti jednotlivcov, smerujúce na súdy a úrady, prijímali aj v našom materinskom jazyku. Tieto úprimné a naliehavé požiadavky predkladáme našej vlasti a očakávame, že ich spravodlivo splní. Len takto sa môže vytvoriť pevná štátna jednota, takú jednotu sme ochotní vytvoriť a budeme jej z celého srdca oddaní. V poslednom období nás maďarské časopisy vyzývali k vytvoreniu vlasteneckej jednoty, tu je teda naša odpoveď, tu sú naše požiadavky a pripomienky. Jednota sa nedá dosiahnuť násilnou cestou, ani tým, že sa

niekomu odníme jeho majetok, v takej jednote by jeden bol pánom a druhý otrokom. My žiadame jednotu slobodnú, v ktorej sa všetci pevne spojíme na vyššej úrovni, nikto nikomu neukrivdí, to, čo je nám všetkým drahé, t. j. vlasť, zabezpečíme do budúcnosti a budeme žiť pokojne a v mieri. Takáto jednota sa nepochybne stane paládiom našej vlasti, stane sa nezlomnou, a takejto jednote všetci ochotne podávame ruku.